

**ACADEMIA ROMÂNĂ – FILIALA CLUJ-NAPOCA
INSTITUTUL DE CERCETĂRI SOCIO-UMANE**

„Gheorghe Sincai”

540074, Târgu Mureș, str. Al. Papiu Ilarian, nr.10A, tel/fax: 0265.260238, mail: icsu.acad.ms@gmail.com

PROGRAME ȘI PROIECTE DE CERCETARE PE ANUL 2021

Programul General de Cercetare al Colectivului de Istorie pentru 2020-2023:

Între tradiție și modernitate: elitele românești în „secolul cel scurt” (1918-1989)

I. Proiect de cercetare pe anul 2021:

Biserică și societate în perioada interbelică

Argument:

Tema de cercetare este parte a proiectului de cercetare managerială pentru perioada 2020-2023, *Între tradiție și modernitate: elitele românești în „secolul cel scurt” (1918-1989)*.

Premise istorice:

Tema propusă pleacă de la premisa prezenței în societatea românească a unui proiect modernizator, atât în Transilvania, promovat încă din secolul al XVIII-lea, prin politica lui Iosif al II-lea, cât și în viitorul Regat al României, începând cu mijlocul secolului al XIX-lea. Întregul proces de modernizare a generat adeziuni, dar și tensiuni, riposte, întreaga cultură română fiind marcată de disputa modernitate vs tradiție, cunoscând forme maxime de confruntare în perioada interbelică. A fost perioada în care societatea românească era marcată de diferite clivaje, unele istorice, amplificate de unirea de la 1918 în statul român a unor teritorii care până atunci au aparținut la alte arii de cultură și civilizație. Printre clivajele prezente în societatea interbelică s-au remarcat cele culturale, etnice, politice, religioase etc.

Așa cum se știe, perioada interbelică, epoca de aur a culturii românești, a fost marcată de marea dezbateră dintre moderniști, care considerau că România este destinată unei dezvoltări conforme cu cultura și civilizația europeană, și tradiționaliști, care căutau să orienteze România în conformitate cu trecutul autohton. Curentul tradiționalist, sau antimodernist, a apărut în cultura română în deceniul șase al secolului al XIX-lea, odată cu întemeierea societății „Junimea”. Inspirându-se din teoriile istoriciste ale filosofiei romantice germane și din ideile evoluționiste ale lui Herbert Spencer, Titu Maiorescu, principalul reprezentant al junimismului, remarcă o abatere a României de

la principiile dezvoltării organice. Considera că imitarea instituțiilor Europei Occidentale crease o „antinomie paralizantă între formă și fond”. Criticile la adresa modelului occidental în societatea românească au devenit tot mai radicale la începutul secolului al XIX-lea. Constantin Rădulescu-Motru, psiholog, filosof, inspirându-se din postromanticii germani, aprecia superioritatea „culturii” față de „civilizație”, făcând din sat inima tradiției naționale. Pe aceeași linie va merge și grupul scriitorilor de la *Sămănătorul*, în frunte cu Nicolae Iorga. În perioada interbelică, tradiționaliștii au respins raționalismul reprezentat de Imanuel Kant și de succesorii lui, fiind fascinați de anti-raționaliști, cum era Nietzsche, sau de relativismul propus de Eistein și Dilthei. Printre tradiționaliștii interbelici s-au numărat Nichifor Crainic, care considera credința ortodoxă ca fiind singura temelie pe care se poate edifica România, și teologul Dumitru Stăniloae, care proclama contopirea totală a etnicului cu ortodoxia. Un alt antimodernist a fost Nae Ionescu, teoreticianul *trăirismului*, varianta românească a existențialismului. Dar, perioada interbelică a însemnat și nașterea unei noi generații, hotărâtă să ofere un nou echilibru „spiritual României”, grupată în jurul revistei *Criterion*. Printre membrii ei s-au numărat Mircea Eliade, Emil Cioran, Mircea Vulcănescu ș.a. Ei criticau deschis mediocritatea existenței burgheze, considerând că misiunea lor, după cum spunea Mircea Vulcănescu, era „să asigure unitatea sufletului românesc”, adică să determine reconstrucția spirituală a României. Apreciau pozitiv rolul ortodoxiei, dar nu erau ortodoxiști. La curentul tradiționalist este atașat, uneori și poetul și cel mai original filosof al României secolului al XX-lea, Lucian Blaga. El a recunoscut contribuția adusă de ortodoxie la formarea vieții culturale românești, dar nu o considera hotărâtoare în originalitatea spiritului românesc, în crearea identității românești. Blaga era însă convins că spiritualitatea românească s-a păstrat în forma cea mai pură în lumea rurală.

În replică, criticul literar Eugen Lovinescu a dezvoltat teoria sincronismului pentru a explica inevitabila asimilare a românilor în cultura occidentală. La fel afirma și sociologul Mihail Ralea. Adept al specificului național în cultură, Ralea s-a delimitat de ortodoxism și de adepții românismului integral.

Conținut științific:

O notă aparte a reprezentat în perioada interbelică *mozaicul confesional* al României, cu două biserici care-și revendicau statutul de „biserici naționale”, Biserica Ortodoxă și Biserica Greco-Catolică. Fiecare dintre cele două biserici, una în numele preponderenței și a rolului istoric, cea ortodoxă, cealaltă, greco-catolică, în numele tradiției culturale și a contribuției aduse la crearea națiunii, și-au disputat legitimarea ca biserici naționale. Relațiile dintre ele și dialogul cu celelalte biserici, catolică, reformată, unitariană sau mozaică au întregit spectrul confesional al României interbelice; cu atât mai mult cu cât tabloul confesional s-a suprapus în cele mai multe cazuri peste cel etnic, minoritățile naționale reprezentând 28,9% din populația României. Ca urmare, fiecare confesiune s-a străduit să-și demonstreze loialitatea națională. Dacă biserica protestantă considera apartenența la națiune drept rezultatul alegerii deliberate a individului, ortodoxismul a văzut națiunea ca destin, aparținând unei singure religii. De aici s-a născut ideea unificării, dezvoltându-se „misiunea interioară” de care vorbea mitropolitul Ardealului, Nicolae Bălan. Din aceste perspective, etno-confesionale, s-au născut politici culturale și proiecte educaționale. Dacă în numele tradițiilor, unii doreau permanentizarea trecutului, cum a fost gruparea de la revista „Gândirea”, pentru alți oameni de cultură, cum a fost Lucian Blaga, trecutul era investigat doar pentru a cunoaște fenomenele originale ale existenței umane, pentru a inaugura o nouă epocă a

spiritualității. Moderniștii, cum au fost Eugen Lovinescu și Mihail Ralea, au respins influența bisericii în viața culturală a românilor.

Două probleme au fost majore pentru România, ruralitatea țării și problema minorităților. În primul rând, România era o țară formată în proporție de 80% din țărani, fapt ce conferă un sens istoriei naționale, prin tradiția pe care o impune, perpetuând în cultura română un puternic curent antiiluminist, sau modernism reacționar după cum l-a numit Jeffrei Herf, un curent care romantiza țăranimea.

În al doilea rând, biserica a oferit și în perioada interbelică un cadru de viață comunitară, iar preotul, elita satului, prin orizontul său cultural și autoritatea religioasă, reprezenta pentru majoritatea enoriașilor modelul, referința socio-culturală, atât în relațiile de familie, cât și în relația cu puterea politică și cu celelalte instituții ale statului. Preoții au reprezentat modelul pentru marile idealuri, educaționale, naționale și religioase ale românilor. În al doilea rând, prin unificarea Transilvaniei, Bucovinei și Basarbiei cu Regatul român, țara avea aproape 30% minorități naționale, care aveau în biserică un adevărat bastion național, în fața politicii de unificare a statului român. Biserica și preoții bisericilor catolică, calvină, lutherană și unitariană reprezentau prin școlile confesionale adevărate enclave culturale în statul național român. În întreaga Transilvanie, la începutul anilor '20 a avut loc o reînviere a școlilor confesionale, cele reformată și unitariene dublându-și numărul, de la 349 la 690, între 1918 și 1920. Era apoi politica statului român de recuperare a românilor maghiarizați din Secuime, unde statul român a investit eforturi mari pentru ca elevii care proveneau din familii maghiarizate să treacă de la școlile bisericilor minorității maghiare la cele românești de stat. La maghiari, fenomenul religios cunoaște metamorfoze greu de conceput înainte de 1918: biserica reformată și catolică au depășit barierele confesionale din trecut, devenind biserici naționale. Ca urmare, bătăliile identitare în Ardeal se desfășurau prin biserică și prin școlile confesionale.

Apartenența românilor din Ardeal la două biserici, greco-catolică și ortodoxă, putea reprezenta, pentru unii, o amenințare la adresa unității. Un aspect foarte bine ilustrat de dezbaterile din jurul Concordatului, un tratat contestat de Biserica ortodoxă, dar, în mod paradoxal, și de Biserica Romano-Catolică, nemulțumită de contopirea celor două episcopii, de Oradea și Satu Mare.

În concluzie, proiectul de cercetare al colectivului de istorici, filologi și filosofi de la ICSU „Gheorghe Șincai” pe anul 2021, *Biserică și societate în perioada interbelică*, va aprofunda cercetările consacrate în anul 2020, oferind noi ipostaze ale vieții religioase în cultura română, în societatea românească. Ipoteza „clasică” potrivit căreia modernizarea a generat declinul inevitabil al religiei și-a pierdut puterea de convingere. Parcurgând istoria românilor în epoca modernă și contemporană, împărtășim tot mai mult concluzia lui Arnold Toynbee, care, în studiile sale de filosofia istoriei, spunea că toate culturile mari sau mici pornesc și sunt întemeiate de anumite structuri religioase. În fond, instituționalizarea în mod plenar a bisericii la români s-a petrecut în plină epocă modernă. În plină epocă modernă, în secolele al XIX-lea și al XX-lea, a avut loc o redefinire a sacrului și a profanului, a bisericii în relație cu viața individuală și socială. Educația, credem, i-a apropiat pe oameni de biserică nu i-a separat.

Obiective:

Cercetarea relației dintre „biserică” și „societate” în România interbelică din perspectiva marii dezbateri, tradiție și modernitate, particularizată la spațiul etno-cultural și politic al Transilvaniei. Întreaga reconstituire se va raporta la „elita purtătoare de valori”, la cei care prin formație, activitate, creație pot fi asociați valorilor dominante ale societății.

Originalitate:

Reconstituirea raporturilor dintre tradiție și modernitate din perspectiva rolului bisericii în societate, într-o periodă de redefinire a națiunii, după 1918, sub presiunea imperativului construirii națiunii. „Am făcut Italia, acum trebuie să-i facem pe Italieni”, spunea Massimo d' Azeglio în 1860.

Metodologie:

Cercetarea va îmbina metodele de cercetare specifice istoriei cu cele ale sociologiei istorice și filosofiei. Întreaga reconstituire se va susține prin cercetarea fondurilor arhivistice aparținând instituțiilor ecleziastice, a presei transilvane, a programelor școlare și a discursului public al bisericilor istorice, prin cercetarea programelelor și proiectelor politice, analizate din perspectiva ideologiei politice a timpului, a strategiilor politice impuse de realitățile rezultate după Unire.

Capitolele proiectului:

1. Unificarea: confesiune, națiune și politică. Destinul elitei politice ortodoxe și greco-catolice în România interbelică (Cornel Sigmirean);
2. Învățămant și confesiune în România interbelică: reformați, unitarieni și catolici (Simon Zsolt);
3. „Naționalizare” și confesiune în învățămantul teologic interbelic (Ionuț Biliuță);
4. Elitele ecleziastice și politica României interbelice: dialogul interconfesional dintre ortodocși și greco-catolici (Anca Șincan);
5. De la națiune dominantă la statutul de minoritate: sașii și Biserica Lutherană din Transilvania în perioada interbelică (Marian Zăloagă);
6. Convergențe istoriografice: greco-catolici și ortodocși (Corina Teodor);
7. Misionarism greco-catolic și literatură: revistele Bisericii Greco-Catolice din perioada interbelică (Nicoleta Sălcudean);
8. Între sacru și profan: proza transilvană interbelică la scriitorii Ion Agârbiceanu și Alexandru Ciura (Iulian Boldea);
9. Superstiție și sacru în opera mitropolitului Alexandru Niculescu (Narcis Martiniuc);
10. Opțiuni ideologice în filosofia românească interbelică. Ortodoxismul la Lucian Blaga, Constantin Rădulescu-Motru și Dumitru Stăniloae (Eugeniu Nistor);
11. Eroii și eroizare în revistele religioase interbelice. Perspective confesionale (Corina Hațegan);
12. Biserică și igienă: eugenismul în cultura română și maghiară. Studiu comparat (Ferencz József Truța);
13. România și diplomația europeană: petițiile bisericilor din Transilvania în arhivele Bruxellului (Maria Costea);

Termen de încheiere a proiectului: 22 decembrie 2021

Diseminare : Organizarea unei conferințe naționale, cu participare internațională, *Biserica și societate în perioada interbelică*;

Termen: 30 iunie 2020

Publicarea volumului de studii: *Biserica și societate în perioada interbelică*;

Termen: februarie 2022

II. Proiecte individuale ale cercetătorilor I.C.S.U. „Gheorghe Șincai”:

1. Cornel Sigmirean, *Intellectualii români și nașterea națiunii moderne. Reconstituire prosopografică (1454-1919)*

Prin proiectul de cercetare *Intellectualii români și nașterea națiunii moderne. Reconstituire prosopografică (1454-1919)* ne propunem o reconstituire complexă a fenomenului frecventării universităților europene de către români, începând cu secolul al XV-lea, când s-au înregistrat primii studenți de origine română la studii la Paris și Cracovia. Proiectul va reconstitui filierele universitare de acces a spiritului european în cultura română și va pune în evidență rolul intelectualilor în nașterea națiunii moderne. Prin prezentarea prosopografică a românilor care au urmat studii universitare între anii 1454 și 1919 vom pune la dispoziție un dicționar al personalităților transilvane, care poate pregăti elaborarea unei viitoare enciclopedii a elitelor românești din Transilvania.

2. Nicoleta Sălcudeanu, *Antimodernismul ca secvență a universului ideilor interbelice*.

Clivajul instaurat în cultura română între curentul tradiționalist și cel modernist este unul doar aparent. În fapt, universul cultural românesc al ideilor reprezintă o secvență în nuce a circulației curente de idei europene cu, firește, determinările sale culturale specifice, dar și cele geografice sau regionale. Iar aceste idei s-au întrepătruns continuu, neputându-se trasa o delimitare fermă între sferele ideatice supuse, în mod real, unei contaminări reciproce. În cultura română interbelică, întrepătrunderea de idei este mai lesne observabilă la nivelul presei culturale, dar și în literatura dominată inevitabil de aceleași influențe manifestate mai discret, mai subtil decât în presă, dar supuse până la urmă acelorași determinări, aceluiasi Weltanschauung. Manifestă sau discretă, poziționarea ideologică rămâne însă imaginea în oglindă a dezbaterii culturale mai largi care, în cultura română interbelică, va cuprinde și specificul unei predispoziții ideatice orientate fie spre Occident, fie înspre valorile răsăritene. Iarăși, nici în acest caz nu se poate vorbi de o delimitare tranșantă. Îmi propun să urmăresc aceste predispoziții și situații culturale interbelice, cu accent pe specificul transilvan, dar în contextul mai larg al culturii române, manifestate în presa literară a timpului, dar și în creația propriu-zisă. Mă voi focaliza îndeosebi pe aspectele antimoderne ale dezbaterii de idei, încercând să decelez elementele (aparent paradoxal) moderniste din conținutul lor.

3. Corina Teodor, *Istoriografia română în dialog cu istoriografia occidentală*

Așa cum au analizat unii istorici ai istoriografiei (Pompiliu Teodor, Alexandru Zub) anul 1948 a adus ruperea dialogului între istoricii români și cei din Occident). Voi încerca să detaliez diversitatea acestor legături, de la întâlnirile în cadrul Congreselor internaționale de Istorie, la cursurile și conferințele ținute la prestigioase universități din străinătate, specializările unor profesori

universitari, ca și influența asupra metodei și concepției lor istorice, așa cum se poate vedea din lucrările publicate în perioada interbelică.

4. Simon Zsolt, *Evoluția sistemului fiscal transilvănean în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea: reformele de impozitare (Systhema Bethlenianum, Buccowianum și Bruckenthalianum, 1754-1769)*

Transilvania a fost una dintre cele mai estice regiuni ale Imperiului Habsburgic, din care motiv impozitarea (și nu numai impozitarea) din secolul al XVIII-lea păstra încă unele caracteristici arhaice, medievale. La mijlocul acestui secol, Curtea de la Viena a decis să reformeze și impozitarea transilvăneană, iar între 1754 și 1769 au fost elaborate trei sisteme fiscale: așa-numitele Systhema Bethlenianum, Buccowianum și Bruckenthalium, ultima rămânând valabilă, cu modificări minore, până în 1848.

În lucrarea mea planificată, aș dori să prezint aceste sisteme fiscale, să analizez cauzele și circumstanțele introducerii lor și consecințele reformelor (în special modificarea [creșterea] în timp a venitului fiscal după introducerea reformelor). De asemenea, voi cerceta soarta reformei pe două niveluri inferioare, și anume pe de o parte într-un oraș, și anume în Târgu Mureș, unul dintre cele mai importante orașe din Transilvania, iar pe de altă parte într-un scaun (scaunul Mureș). În aceste două studii de caz intenționez să cercetez felul cum au fost discutate reformele în aceste două unități administrative, care au fost reacțiile la noile sisteme și cum a fost implementată concret reforma.

Primul sistem fiscal a fost analizat de către Zsolt Trócsányi, într-o lucrare în limba maghiară publicată în 1986 în revista Levéltári Közlemények (p. 45–73). În cazul analizei celui de-al doilea și al treilea sistem fiscal intenționez să folosesc în principal materiale de arhivă, iar principalele surse ale anchetei vor fi legile, edictele princiare, protocoalele adunărilor generale, actele guvernării transilvănene (păstrate în Arhivele Naționale Maghiare), respectiv documentele Arhivei Scaunului Mureș și a Arhivei Orașului Târgu Mureș (păstrate în Arhivele Naționale Române, SJ Mureș).

5. Marian Zăloagă, „Foamea de știri”. *Sașii și problema accesului la presă în timpul Primului Război Mondial*

Sașii sunt îndeobște considerați a fi reprezentat un grup etno-cultural cu un nivel ridicat de alfabetizare, motiv pentru care publicațiile periodice au beneficiat de o atenție specială. Studii numeroase au relevat, de asemenea, o grijă susținută acordată publicării materialelor de presă. Cotidienele și/sau publicațiile cu o peridocitate variabilă au fost extrem de numeroase raportat la numărul populației înainte de război. Punctual conflictul mondial a provocat unele rupturi în continuitatea publicării presei, jurnalelor, revistelor și a almanahurilor. Cercetarea personală încearcă să evidențieze modul în care au priorizat sașii accesul la presă, să discute relevanța materialului tipărit în susținerea efortului de război dar și să evidențieze moduri de lectură particulare în ce privește raportarea unor indivizi la fluxul de informații vehiculat în diverse organe de presă indigene sau provenind din afara Transilvaniei.

6. Iulian Boldea, *Centru și periferie. Proza transilvană interbelică*.

Tema îți propune să releve importanța unor opere epice ale scriitorilor transilvăneni interbelici, Ion Agârbiceanu, Liviu Rebreanu, Pavel Dan etc., scriitori care au constituit repere distincte în evoluția prozei românești, prin tematică, stil și pregnanță a evocării realității.

7. Eugeniu Nistor, *Concepția personalismului energetic la Constantin Rădulescu-Motru*

Socotit de C. Rădulescu-Motru însuși drept prima sistematizare a gândirii sale, Personalismul energetic (apărut în 1927) dezvoltă ideile afirmate în volumele anterioare: Știință și Energie (1902), Puterea sufleterască (1908) și Elemente de metafizică (1912) și le deschide către cele ulterioare:

Vocația (1932), Româanismul (1936), Timp și destin (1939). Filosoful român se inspiră din lucrările unor gânditori occidentali contemporani, cu referire la manifestările „energetiste” ale materiei (așa precum au fost cele ale fizicianului și chimistului german Wilhelm Oswald), preluând însă în chip creator unele idei, apropiindu-le și asociindu-le cu unele aspecte de psihologie, pentru a ajunge apoi la explicarea conștientului și inconștientului omenesc, la fundamentarea caracterului și a personalității, clădite „pe unitatea persoanei cu natura materială”.

8. Maria Costea, *România în geopolitica europeană, în Arhivele Bruxelles-ului în perioada premergătoare celui de-al doilea război mondial.*

Tema propusă este de interes și va avea la bază informații valoroase din Arhivele diplomatice belgiene.

9. Corina Hațegan, *Ideologia stângii în presa interbelică*

Tema propusă pentru anul 2021 are la bază studiul revistelor dedicate copiilor și al revistelor de divertisment din perioada anilor 50-60 din România. În vederea realizării acestei cercetări voi avea în vedere reviste precum Licurici, Cravata Roșie etc., cât și revista Urzica.

10. Anca Șincan, *The end of the world is coming: Women Seers and Visionaries Redesigning Traditional hierarchies in the religious underground in 1950s Romania*

(Sfârșitul lumii se apropie: Femei clarvăzătoare și vizionare care au redesenat ierarhiile tradiționale în comunități religioase clandestine în România anilor 1950)

Cercetare pe baza documentelor din arhiva CNSAS asupra caracteristicilor clandestinității religioase la începutul regimului comunist. Finanțată cu o bursa Andre Scrima de către Centrul de Cercetare Ecumenică din Sibiu.

11. Ionuț Biliuță, *Vise, coșmaruri, vedenii: Imaginarul oniric în memorialistica legionară din România comunistă și post-comunistă*

Această lucrare studiază modul în care visele au devenit un stimul de radicalizare fascistă și de trăire a religiozității legionare în pușcăriile comuniste. Mai exact, prin raportarea la bibliografia literaturii carcerale legionare și la mărturiile de arhivă, lucrarea va încerca să reconstituie modul în care visul, coșmarul, vedenia, insomnia vorbesc despre stările și emoțiile trăite de către legionarii închiși și modul în care acestea au fost incluse în hagiografiile ulterioare ale sfinților închisorilor.

12. Narcis Martiniuc, *Între superstiție și sacru în opera mitropolitului Alexandru Nicolescu.*

Alexandru Nicolescu este cunoscut mai bine ca episcop și mitropolit greco-catolic, însă el a fost și un interesant scriitor bisericesc. După studii efectuate la Blaj și la Roma a fost misionar în America de Nord (în S.U.A. dar se pare că și în Canada); reîntors în Transilvania a activat ca profesor la Blaj. Alexandru Nicolescu a fost unul din puținii clerici români din Imperiul Austro-Ungar sau din Regatul României de la începutul secolului XX care a avut contact cu civilizația nord-americană și care cunoștea temeinic limba engleză.

În scrierile lui Nicolescu putem detecta această dublă influență: rigurozitatea teologiei de sorginte apuseană – ca urmare a studiilor sale făcute la Roma – și un aparent „modernism” de tip american, ambele crescute pe tradiția greco-catolică ardelenească. Cu siguranță modelul de episcop – sau mai curând de creștin pe care l-a cultivat Nicolescu – a fost influențat de creștinul din „Lumea Nouă”.

Tocmai de aceea producția sa literară a fost una originală la momentul apariției în spațiul de cultură românesc, cu multe elemente de noutate în abordarea teologică a multor probleme de viață cotidiană. Probabil că acest tip de abordare teologică s-ar fi dezvoltat în Biserica Greco-Catolică

într-o anumită direcție specifică dacă nu ar fi intervenit ruptura de la 1948. Toate aceste amănunte ne fac să credem că scrierile lui Alexandru Nicolescu sunt cu atât mai interesante pentru cititorul din ziua de astăzi cu cât ele marchează un moment de unicitate în istoria literaturii teologice greco-catolice din România.

13. Truța Ferencz Iozsef, *Episodes of Fear Possible Reappearance of the Spanish Flu in the Romanian Space (1922-1943)*.

Gripa de la finele Primului Război Mondial a lăsat urme adânci în mentalul colectiv. Frica față de boală persistă mult timp după dispariția oficială a bolii, fapt ce confirmă încă o dată gravitatea acesteia și în spațiul românesc. Surse din cadrul presei interbelice susțin periodic reapariția bolii, dacă în perioada 1918-1920 temeră gripei spaniole este aproape intruabilă pentru istoric, în perioada 1922-1943 constatăm o creștere majoră a numărului de articole dedicate subiectului. Cele mai multe articole ce fac referire la reapariția gripei spaniole le putem remarca în cadrul presei românești și respectiv în cadrul presei maghiare din Transilvania, în anul 1927 și respectiv în anul 1929. Prezentul demers științific urmărește aceste scrieri dedicate subiectului și încearcă să reconstituie ce a însemnat această boală pentru societate.

Târgu Mureș, 19.11.2020

Director,
Prof.univ.dr. Cornel Sigmirean

